Kunst, literatuur en dokters zonder een goed glas wijn

U mag mij wakker maken voor de koraalprelude “Nun komm’ der Heiden Heiland” (BWV 659) van Johann Sebastian Bach (1685-1750) in de pianobewerking van de Italiaanse componist en pianist Ferruccio Busoni (1866-1924) en gespeeld door de Roemeen Dinu Lipatti (1917-1950). In mijn CD-collectie bevinden zich overigens nog vier andere vertolkingen van dit muziekstuk: van Angela Hewitt, Ákos Hernádi, Vladimir Horowitz (door wie ik dit werk leerde kennen) en van Pier Lane, die niet de transcriptie van Busoni maar die van Ignaz Friedman (1882-1948) speelt. Maar nét die ene uitvoering van Lipatti ontroert mij het meest.

Ik ervaar het als een schitterend wonder, waarover ik mij telkens weer kan verbazen, dat drie mensen – Bach, Busoni en Lipatti –, die in verschillende werelden leefden en elkaar niet hebben gekend, samen iets hebben bewerkstelligd, wat mij in de 21ste eeuw keer op keer tot op het bot raakt. Het kan haast niet anders of zender en ontvanger moeten iets heel wezenlijks met elkaar delen, dat tijd en plaats overstijgt. Ik gun u diezelfde ervaring met vooral ook dát besef, waardoor dat wonder nooit zijn glans zal verliezen. Gelukkig kent ieder van ons wel iets, wat hem of haar op dezelfde wijze raakt. De wereld van kunst en literatuur zit immers vol schatten en het mooiste is dat er nog zoveel valt te ontdekken.

In 2005 bracht ik voor de tweede keer in mijn leven een bezoek aan de Grot van Pech Merle in het Franse departement Lot. In deze prachtige druipsteengrot treft men prehistorische rotstekeningen van

bizons, paarden, mammoeten, oerossen en herten aan met daarbij intrigerende abstracte figuren, die 25.000-17.000 jaar geleden zijn gemaakt door de Cro-Magnonmens. Het meest werd ik getroffen door iets heel ‘banaals’: twaalf versteende voetafdrukken, die na wetenschappelijk onderzoek zijn toegeschreven aan een vrouw en een kind. Dergelijke sporen hebben mij altijd al geboeid. Voeten vormen ons belangrijkste contactpunt met de aarde. Vanuit dat perspectief valt het misschien te betreuren dat wij het grootste deel van ons leven schoeisel dragen en dat de ondergrond meestal verhard is. De voetafdrukken in de grot van Pech Merle zijn onbewust gemaakt en stellen feitelijk weinig voor. Toch ervaarde ik bij het zien hiervan de aanwezigheid van deze twee mensen die óók ooit op deze plek waren. Even voelde ik een band met hen. Telkens wanneer ik hieraan terugdenk of – zoals nu – hierover schrijf is daar dan ook weer die verwondering (hierin zit het woord ‘wonder’) over het geraakt worden.

Veel dokters spreken graag over kunst en literatuur maar dan wel buiten werktijd en met een goed glas wijn in de hand. Binnen de geneeskunde, waarin zich steeds meer het alleenrecht van de medische wetenschap doet gelden, worden kunst en literatuur niet of onvoldoende serieus genomen. Mooie beelden en woorden maken nog geen mooie mensen maar het ‘geraakt worden’ kan wel als trigger functioneren om ook in het contact met patiënten open te staan voor een wezenlijke dimensie. Het bevreemdt mij dat de medische vakliteratuur tot zelfs in geneesmiddelen-

reclames is doordrenkt met het begrip 'levenskwaliteit' – of liever nog de Engelse variant 'quality of life' (Q.O.L.) – zonder dat (ook in de praktijk) wordt gekeken naar wat dit begrip zegt over menselijk geluk en lijden.

Een verbetering van de levenskwaliteit als behandeldoel kan niet zonder gevoel voor datgene wat voor een patiënt telt. Omdat het hierbij vaak niet gaat om meetbare of zelfs maar objectiveerbare aspecten, schiet een wetenschappelijke benadering tekort. Wat wél telt wordt men zich louter gewaar wanneer je hierdoor geraakt kunt worden. Uiteraard hoeft dat niet in dezelfde mate

waarin een fraai muziekstuk of gedicht aanspreekt maar wanneer zelfs een voetafdruk kan begeistere, moet dat bij het verhaal van iemand die hulp zoekt toch zeker wel lukken. Juist daar waar het gevaar van afstomping op de loer ligt, kan het 'triggeren' van dit gevoel beslist geen kwaad. Daarom denk ik dat kunst en literatuur een plaats verdienen in het medisch onderwijs.

Ignace Schretlen

De auteur:

Ignace Schretlen is beeldend kunstenaar, auteur en arts.